

**Katedra filozofie FFUP
Hodnocení magisterské DP**

Jméno studenta	Vendula Klemešová					
Název práce	Rozum a cit: dvě odlišná pojetí etiky					
Hodnotil	jméno				datum	
Oponent práce	Mgr. Petr Dvořák				24.5.2012	
Stupeň hodnocení (označte „X“)	A = 1	B = 1,5	C = 2	D = 2,5	E = 3	F = 4
	X					

Podrobné hodnocení práce

Hodnocení (+)	Stupnice						Hodnocení (-)
	A	B	C	D	E	F	
1. Probíhaly pravidelné konzultace	X						1. Konzultace neproběhly
2. Znalost literatury k tématu			X				2. Neznalost literatury k tématu
3. Dostatečný počet použitých relevantních zdrojů			X				3. Nedostatečný počet relevantních zdrojů
4. Dostatečný počet odkazů	X						4. Nedostatečný počet odkazů
5. Dobrá struktura práce a formální správnost	X						5. Špatná struktura práce a formální nesprávnost
6. Dobrá logická výstavba textu		X					6. Špatná logická výstavba textu
7. Dobrý úvod	X						7. Nedostatečný úvod
8. Kriticky hodnotí zdroje	X						8. Nehodnotí použité zdroje
9. Obsahuje analýzu problému			X				9. Nevykazuje analytické schopnosti
10. Zřetelná metodologie	X						10. Bez metodologického ukotvení
11. Ucelený závěr	X						11. Nedostatečný závěr
12. Správně vedený vědecký aparát	X						12. Nesprávně vedený vědecký aparát
13. Kvalitní jazykové podání (stylistika a gramatika)	X						13. Špatné jazykové podání
14. Přílohy (nepovinné)							

Slovní hodnocení:

Autorka si ve své diplomové práci klade otázku, zda se člověk při morálním rozhodování řídí rozumem nebo emocemi. V první části představuje dva modelové přístupy k tomuto problému – „striktně“ emocionální etiku Davida Huma a racionální etiku Immanuela Kanta. Ve druhé části práce konfrontuje tyto dva (na první pohled obtížně slučitelné) přístupy k etice s poznatky současné neurovědy. Nejdříve se vyjádřím k obsahu práce, poté krátce k jejím stylistickým a formálním aspektům a nakonec si dovoluji předložit několik podnětů a otázek k diskusi.

Prvním představeným modelovým přístupem k problému vztahu rozumu a citu je Humova etika. Autorka si je vědoma provázanosti Humovy etiky s jeho epistemologií. Nejdříve vykládá základní principy Humovy teorie poznání, teprve poté popíše její důsledky v oblasti morálky. Autorčinu interpretaci Humovy filosofie pokládám za adekvátní a dobře podloženou primárními i sekundárními texty. Následně autorka poukazuje na hlavní nedostatky Humovy morální teorie. Humovu snahu vystavět plauzibilní model morálního rozhodování čistě na základě libosti a nelibosti považuje za neúspěšnou. Tvrdí například, že by potom neměly existovat případy (ve skutečnosti existující), ve kterých je nám jistý druh jednání příjemný a přesto ho odsoudíme jako nemorální, a že se Hume nedokáže přesvědčivě vyrovnat s rozdíly v libosti/nelibosti u lidí žijících ve stejné společnosti. Nakonec největším nedostatkem se autorce zdá být skutečnost, že Humovu teorii (zejména jeho tvrzení, že jsme primárně motivováni maximalizací užitečnosti) nelze spolehlivě uplatnit v oblasti praktického společenského života, což zdůvodňuje rozporem mezi soukromými

Katedra filozofie FFUP Hodnocení magisterské DP

neřestmi a veřejnou konvenční morálnou. Domnívám se, že výše uvedené autorčiny výtky opravdu odkrývají problematické aspekty Humovy filosofie, škoda jen, že věnovala jejich rozpracování poměrně málo pozornosti a že většinu prostoru zabírá interpretace Humova díla.

Jako kontrast k Humově etické teorii autorka předkládá etickou koncepci Immanuela Kanta. Větší část tohoto oddílu je věnována shrnutí a interpretaci Kantovy etiky. Interpretace Kanta je solidně podaná. Teprve v samotném závěru se autorka věnuje podrobněji roli emocí. Odhaluje potenciální nedůslednost v Kantově systému, totiž skutečnost, že na jednání z povinnosti motivuje úcta jako specificky morální cit. Zpochybňuje přitom Kantovo přesvědčení, že jde o cit, jehož původ nacházíme v rozumu, a že ho můžeme poznávat a-priori. Pouhá stránka věnovaná této problematice ovšem nedovoluje její hlubší rozvinutí. Zkoumání úcty jako specificky morální emoce by si to přitom zasloužilo – v odborné literatuře o emocích se jedná o opomíjené téma. Dokonce se nabízí otázka, zda má být úcta řazena mezi emoce, např. vzhledem k tomu, že není uvedena v seznamu slov užívaných pro emoce laickou populací (viz pilotní prototypické dotazníkové šetření emocí v ČR Slaměnkem a Hurychovou 2006).

Podle autorky se Humovi ani Kantovi nepodařilo přesvědčivě založit etiku na jednom ze dvou protikladných principech – rozumu nebo citu. Zpochybňuje také projekt hledání obecně platné morálky jako takový, obává se totiž, že by nutně potlačoval individualitu člověku. Píše, že „...taková teorie nebude nikdy obecně platná, neboť jsou jejím předmětem lidé, kteří jsou navzájem více či méně odlišní.“ Zneplatňuje ale skutečnost, že „nenajdeme dva lidi, kteří by uvažovali naprosto stejně“, nárok normativních morálních systémů na všeobecnou platnost? Fakt, že dva lidé dospějí ve svém myšlení od stejných premis k odlišným závěrům, není projevem hodnotné rozmanitosti individualit, ale znamená, že jeden z nich uvažoval nesprávně. Navíc se lze ptát, zda se duševní život různých lidí skutečně *zásadně* odlišuje a zda nejde spíše o jeden z mýtů folk-psychology (doporučuji přečíst si: Roy A. Sorensen: Self-Strengthening Empathy. Philosophy and Phenomenological Research 1/1998).

Nejslibněji se jeví třetí část práce, ve které autorka využívá výsledků některých nedávných experimentů v neurovědách k tomu, aby ukázala, že striktní oddělování rozumu a citu je neudržitelné. Vysvětlení experimentů i jejich výsledků a omezení je jasné a čtivé. Určitý nedostatek této části práce vidím v tom, že autorka nemá dostatečně vyjasněné vlastní stanovisko. Na straně 53 autorka tvrdí, že „rozum ke správnému rozhodování potřebuje podporu emocí“. Tato silnější teze je ale odlišná od teze slabší, se kterou se setkáme v jiných pasážích, např. „lidé (se) rozhodují jak rozumem, tak city, přičemž způsob rozhodování závisí na tom, do jaké míry jsou v dané situaci angažováni a jak vysoká aktivita je po nich vyžadována.“ (str. 57) Se slabší tezí lze jistě souhlasit, a v textu je podpořena solidními argumenty. Nicméně ze skutečnosti, že „...ne všechny procesy, které v mozku probíhají, lze označit za racionální uvažování“, ještě nevyplývá, že racionální uvažování není relativně samostatný proces a že se na něm musí podílet emoce. Zdá se, že problém drezíny naopak silnější tezi problematizuje. Nevyplývá z výsledků experimentu, že v některých situacích (neosobní prezentace dilematu) se někteří lidé právě rozhodují bez emocí, racionálně-utilitaristicky?

Ze stylistického hlediska k práci nemám žádné výtky. Autorka se vyjadřuje srozumitelně a jasně. Gramatické chyby jsem v práci neobjevil. Citační aparát a bibliografie jsou v pořádku. Skutečnost, že práce se řadí rozsahem a množstvím použité literatury k těm méně obsáhlým je vykompenzována přehledností, srozumitelnou analýzou problémů a solidní argumentací.

K diskusi u příležitosti obhajoby práce navrhuji dále následující témata:

1. Jak autorka definuje „racionalitu“ a „emoce“?
2. Jakými argumenty by se dalo podložit tvrzení, že „rozum ke *správnému* rozhodování potřebuje podporu emocí“ (chce-li ho v této podobě autorka obhajovat)?
3. Dle autorky Green spojuje utilitaristické morální soudy s kontrolovaným kognitivním procesem a deontologické morální soudy s emoční reakcí. Není to ale v rozporu s kantovsky pojatou morálkou, do které by emoce neměly zasahovat? Motivovala účastníky experimentu, kteří jednali z povinnosti, ona kantovská „úcta ke všeobecnému zákonu“, nebo spíše nějaká primitivnější emoční reakce osvojená sociálním učením?

Katedra filozofie FFUP
Hodnocení magisterské DP

Pokud se autorka bude dále věnovat v práci řešené problematice, doporučuji vypořádat se zejména s kognitivistickou teorií emocí. Zatímco v neurovědách je často patrná tendence k chápání emocí jako primitivních, non-kognitivních reakcí, které jednostranně „kontaminují“ rozumové myšlení, obhájci kognitivní teorie emocí (např. Robert Solomon) se snaží ukázat, že je to právě racionalita (přesvědčení a hodnotové soudy), která lidské emoce konstituuje. Solomon je přesvědčen, že striktní oddělování rozumu a citu je neudržitelné a že podobné černobílé pojetí našeho duševního života vede k ignorování jeho skutečné rozmanitosti a složitosti.

Přes drobné nedostatky diplomovou práci **doporučuji k obhajobě** a pokud autorka při ústní části obhajoby uspokojivě zodpoví vznesené námitky a dotazy, **navrhuji známku A.**

V Olomouci 24.5.2012

Mgr. Petr Dvořák

